

**UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE DREPT SI STIINȚE ADMINISTRATIVE**

**CONSECINȚELE JURIDICE
ALE CURGERII
TIMPULUI PRIVITE PRIN
PRISMA PRESCRIȚIEI
EXTINCTIVE ȘI A
PRESCRIȚIEI ACHIZITIVE**

REZUMAT

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Ion DOGARU

Membru corespondent al Academiei Române

Doctorand :

Asist. Univ. NICĂ Daniela Isabela
(casatorită Scarlat)

CRAIOVA - 2010

Privit ca o nevoie a vieții reale, *dreptul* ca și viața din care emană, se află într-o stare de perpetuă mișcare, de continuă transformare, corespunzând în fiecare moment cu nevoile economice, cu idealurile morale ale unei societăți; dreptul se elaborează neconținut, ca un produs al experienței colective și al tradiției, transmisă din generație în generație - prin ereditate, prin imitație, prin știință, literatură și artă, experiență mărită și transformată de fiecare generație de tendințe.

Noțiunile de spațiu și timp, cele dintâi prin care trece mintea omului, ca printr-o sită - ideea de existență - apar ca doua vaste receptacole ale existențelor particulare, care cuprind tot ceea ce este, ca două cadre sau doua vase pe care aceste lucruri le umplu cu ființa lor. “Locul” și “vremea” sunt, însă, și dimensiuni ale lumii, adică ele sunt mijloace pentru a putea rânduie, situa ființele care există în ea. A apărut un fel de prejudecată în vorbire, conform căreia lucrurile ar avea în lume un loc și un timp anumit al lor.

Timpul și spațiul apar ca realități absolute, de sine stătătoare, în care se desfășoară toate mișcarile și transformările lucrurilor.

În cronologia sa, timpul corespunde unei succesiuni de momente, repetabile prin referințele la perioadele anterioare sau posterioare lor. “Momentul” constituie un reper esențial în viața juridică, în general.

Tocmai pentru acest motiv și altele, pe care le vom prezenta pe parcurs, ne-am oprit atenția asupra acestei teme și am ales-o drept subiect al lucrării pe care ne-am propus să o elaborăm, urmărind să evidențiem rolul curgerii timpului pentru drept și consecințele juridice produse.

Lucrarea are un caracter complex, urmând să abordeze problematica curgerii timpului din prisma diferitelor ramuri de drept asupra cărora aceasta își lasa amprenta, caracter ușor de sesizat și din planul schițat care reprezintă un schelet al lucrării.

Un prim capitol va fi acela în care ne vom îndrepta atenția asupra categoriilor filosofice de timp și spațiu, analizând totodată și valențele juridice ale acestora.

Dispozițiile de drept dau expresie unei concepții proprii, încă necercetate, despre timp. El nu se confundă cu niciuna dintre variatele noțiuni omologe pe care le relevă - de exemplu - astronomia, geologia, fizica sau istoria. Fără să dețină o originalitate sub toate aspectele, se pare că timpul juridic, totodată complex, multivalent și sincretic, s-ar individualiza prin câteva note distinctive.

Timpul juridic se caracterizează prin identitatea însușirilor sale - în orice ipostază avută în vedere, fie trecut, fie prezent sau viitor - chiar dacă, pe alte planuri, fiecare dintre aceste etape se disociază prin caracteristici proprii. Putem considera timpul, din perspectiva dreptului, ca o coordonată izotopă a tuturor fenomenelor pe care le datează.

Ca atare, el este perfect comensurabil, pe doua planuri diferite. Mai întâi, după cum se știe, legea cunoaște diviziunile clasice în: ani, luni, săptămâni, zile, ore, precizând totodată și funcțiile îndeplinite de atare etaloane invariabile și modul cum trebuie calculate. În plus, vom pune în discuție faptul că, în relațiile patrimoniale, timpul înseamnă bani; costul său variază direct proporțional cu durata necesară îndeplinirii unei activități. Timpul se materializează, sub aspect pecuniar, în penalități de întârziere. O altă unitate care îi măsoară curent valoarea o constituie "dobânda", fie ea cea legală, fie cea stipulată de părți în contract.

Timpul juridic se definește și prin continuitate, lipsita atât de salturi cât și de stagnări sau segmentări. Dispozițiile legale pot să instituie - totuși - măsuri specifice, care să atragă, în anumite condiții și pe o durată determinată, suspendarea curgerii unor termene. Oprirea temporară este motivată, în principal, de considerente umanitare (ex. persoanele lipsite de capacitate de exercițiu).

O alta caracteristică a timpului pentru drept este ireversibilitatea acestuia. El exclude, în principiu, demersul regresiv spre o dată din trecut. Însușirea

arătată nu este, totuși, absolută, cunoscând excepții destul de rare, conform cărora un anumit interval de timp, deși efectiv consumat, poate fi tratat ca neavenit. Abolirea timpului scurs și repunerea părților în poziția originală, în care se aflau la un moment anterior, cu anihilarea efectelor realizate în intervalul de timp scurs, operează îndeosebi ca rezultat al retroactivității, al nulității, al întreruperii prescripției sau al îndeplinirii condiției suspensive sau rezolutorii. Posibilitatea întoarcerii în trecut, în pofida ireversibilității timpului conferă o neîndoielnică specificitate dreptului.

În fine, în încheierea capitolului întâi vom arăta că timpul juridic îndeplinește funcția de constantă universală, bucurându-se de incidență generală în întreg domeniul dreptului (aspect detaliat în penultimul capitol al lucrării, unde vom prezenta particularități pentru diferite ramuri de drept).

Intenționăm ca în cel de-al doilea mare capitol să abordăm o instituție de bază a dreptului, ce oglindește unul dintre cele mai importante efecte juridice ale trecerii timpului, *instituția prescripției extinctive*.

Punctul de plecare în înțelegerea noțiunii de prescripție extintivă îl constituie dreptul subiectiv. Cât timp drepturile subiective sunt exercitate de titularii lor conform legii și voinței acelor care le-au dat naștere, nu se pune problema prescripției extinctive. Împrejurarea care face să se puna o asemenea problemă este următoarea: încălcarea dreptului subiectiv naște în temeiul legii posibilitatea pentru titularul dreptului încălcât de a cere protecția statului în restabilirea dreptului său nesocotit.

S-a spus cândva ca din toate instituțiile de drept civil, prescripția este cea mai necesară pentru ordinea socială. Această instituție urmărește să înlăture incertitudinea drepturilor, să întărească raporturile juridice și să le asigure stabilitatea.

Este neîndoielnică că perspectiva stingerii dreptului la acțiune, ca urmare a împlinirii termenului de prescripție, stimulează pe titularii de drepturi să și le valorifice în termenele prevăzute de lege.

Justificare instituției prescripției extinctive apare evidentă, dacă avem în vedere ca ea constituie un mijloc juridic de asigurare a realizării anumitor obiective care depășesc cadrul particular, fiind de interes social; prin instituirea regulilor corespunzătoare, legiuitorul a urmărit înlăturarea într-un timp rezonabil a incertitudinii din viața juridică.

Prescripția extincitivă urmărește realizarea unui scop determinat, îndeplinește anumite funcții sociale îmbinate cu interese particulare, care o justifica din plin și în viitor. De aceea, într-un capitol al lucrării noastre vom încerca o prezentare a funcțiilor pe care le îndeplinește prescripția extinctivă și, totodată, a efectelor juridice pe care le determină.

Un prim efect juridic al curgerii timpului (ce decurge din funcția educativă și mobilizatoare) îl constituie îndepărtarea incertitudinii juridice și consolidarea unor raporturi juridice - prin trecerea timpului. Aceste efecte prezintă o importanță deosebită nu numai pentru raporturile de drept civil, ci mai ales pentru raporturile din circuitul economic, determinând accelerarea activității economice.

Trecerea timpului determină și un efect sancționator pentru creditorul inactiv, care nu și-a valorificat drepturile la timp.

Interesele ce stau la temelia instituției prescripției extinctive sunt în strânsă legătură cu ordinea politică, socială și economică a societății.

Vom analiza în continuare efectele prescripției extinctive încercând să răspundem la întrebarea: ce se stinge prin curgerea timpului și împlinirea termenului de prescripție? Vom opta pentru o opinie sau alta (existând controverse) încercând să motivăm cu argumente solide poziția pe care ne vom situa.

Caracteristica definitorie a timpului este curgerea lui implacabilă, prin care - ceea ce este prezent devine trecut, iar ceea ce va fi devine prezent. ”Săgeata timpului” își urmează zborul neprivilegiind nici un moment; timpul

este omogen. Timpul are o existență în sine și curge în mod uniform de la trecut spre viitor.

Deși, așa cum am afirmat anterior, timpul juridic se caracterizează prin continuitate, există totuși și unele excepții, când curgerea timpului este întreruptă sau suspendată de anumite evenimente - cu producerea anumitor efecte juridice. Vom analiza amănunțit și efectele produse de întreruperea prescripției extinctive și suspendarea acesteia și vom încerca să detaliem când și cum operează repunerea în drept.

Pe parcursul acestui capitol am subliniat necesitatea înlăturării lacunelor existente în actuala reglementare cu privire la efectul prescripției extinctive, la caracterul prescriptibil sau imprescriptibil al unor acțiuni, la data de începere a cursului prescripției, la definirea unor expresii juridice, lacune care au dat nașterea a numeroase polemici în literatura juridică și care au determinat adoptarea unor soluții contradictorii de către doctrina și practica judiciară. Prescripția extinctivă s-a supus unei reglementări distincte, influențată de relațiile politico-sociale care au caracterizat anumite perioade, lăsându-și amprenta pe reglementarea juridică.

În opinia noastră, prin instituirea unor noi termene care să corespundă noii realități socio-economice, prescripția extinctivă constituie o instituție necesară a dreptului civil care conduce la certitudinea și stabilitatea circuitului civil. Drepturile nu pot rămâne mereu în stare de incertitudine din punct de vedere juridic, sub amenințarea unor litigii cu privire la pretenții născute într-un trecut îndepărtat, iar raporturile existente, consolidate prin trecerea timpului, fără a fi contestate, se cer a fi ocrotite, deoarece, de cele mai multe ori nu corespund dreptului.

Considerăm că, în complexa activitate de reexaminare a legislației actuale, printre componentele reevaluării trebuie să se numere și aceea care are ca obiect prescripția extinctivă.

În accepțiunea sa largă, conceptul de timp juridic înglobează totalitatea raporturilor de concomitență sau de succesiune - ce se stabilesc fie între o lege nouă și alta veche, fie între una dintre ele și diversele situații juridice, fie numai între cele din urmă.

În acest sens, conceptul reflectă pe planul dreptului modalități variate ale timpului. În primul rând, el cuprinde intervalele de natură socială, inerente formării și dezvoltării situațiilor juridice legale. În sfera conceptului se regăsește, deopotrivă, timpul biologic, precum și cel al gestației.

Într-o accepțiune restrânsă, singura ce interesează, timpul juridic se rezumă numai la raporturile legii cu prezentul, cu trecutul și cu viitorul, dar nu ”în abstracto”, ci în considerarea situațiilor juridice pe care este chemată să le guverneze.

După cum s-a subliniat în literatura de specialitate și s-a reliefat în practica judiciară, prescripția extinctivă se înfățișează ca o instituție complexă, reglementată de dispoziții cuprinse în diferite ramuri de drept. Ca atare, studiul asupra acestei instituții trebuie făcut în cadrul diferitelor discipline juridice. Vom analiza în a doua parte a acestui capitol implicațiile pe care le are curgerea timpului pentru alte ramuri de drept, cum ar fi: dreptul penal, dreptul proprietății intelectuale, dreptul internațional privat, dreptul muncii sau dreptul administrativ.

În dreptul penal, trecerea unui anumit interval de timp determină atât înlăturarea răspunderii penale, cât și înlăturarea executării pedepsei penale urmare a intervenției instituției prescripției penale.

Eficacitatea combaterii și prevenirii infracțiunilor este strâns legată de promptitudinea cu care organele specializate ale statului intervin și trag la răspundere penală pe cei vinovați de săvârșirea unor infracțiuni.

Prescripția este o cauză care înlătură incidența legii penale, făcând să înceteze raportul penal de conflict, dacă acesta n-a fost în întregime soluționat într-un anumit interval de timp. Prescripția constituie o expresie a rolului pe care

îl are factorul timp în realizarea incidenței legii penale în vederea restabilirii ordinii de drept încălcate prin săvârșirea unei infracțiuni.

În literatura juridică s-a subliniat, pe bună dreptate, că justificarea prescripției este strâns legată de rațiunea represiunii penale și, de aceea, după trecerea unui timp îndelungat de la săvârșirea infracțiunii, aplicarea sau executarea pedepsei devine inefficientă în raport cu scopul sancțiunilor de drept penal, nu se mai realizează prevențiunea generală, căci rezonanța socială a faptei a scăzut considerabil, iar infractorul asupra căruia a planat tot timpul amenințarea sancțiunii, s-a putut îndrepta. După trecerea unei perioade îndelungate de timp, constrângerea penală devine neconcludentă.

Așadar, trecerea timpului stinge răspunderea penală, adică stinge dreptul statului de a stabili răspunderea penală și de a aplica pedeapsa ori măsura educativă prevăzută de lege pentru infracțiunea comisă și se stinge totodată obligația infractorului de a mai suporta consecințele săvârșirii infracțiunii.

Ca și prescripția răspunderii penale, prescripția executării pedepsei își găsește justificarea în anihilarea eficienței pedepsei aplicate, dacă nu a fost executată o perioadă de timp.

Prescripția executării pedepsei duce la înlăturarea executării unei hotărâri de condamnare după trecerea unui interval de timp, constituind cauza de neexecutare a pedepsei principale de către condamnat. Dacă a trecut un anumit interval de timp după ce hotărârea de condamnare a rămas definitivă - fără să fie executată pedeapsa - eficiența acesteia n-ar mai fi aceeași în cazul aplicării după trecerea unei perioade îndelungate de timp, ci ar duce la rezultate contrare.

Prin prescripția executării pedepsei, legiuitorul consideră ca neexecutarea pedepsei este în folosul societății, ordinea de drept fiind restabilită prin trecerea timpului.

În finalul analizei problematicei curgerii timpului și a consecințelor juridice în materia dreptului penal se impune a aminti și efectele juridice pe care trecerea timpului le produce prin prisma aplicării legilor penale în timp. Legea

penală are o aplicare limitată în timp și depinde de natura, structura și evoluția relațiilor sociale reglementate.

Relațiile juridice de apărare socială sunt dependente de momentul săvârșirii faptei, precum și de norma penală care le sancționează. Validitatea în timp a legii penale reprezintă regula de consecvență a aplicării acesteia care, prin puterea tot a unei legi, va fi contrazisă de două excepții; regula retroactivității legii penale sau regula ultraactivității legii penale.

Principiile care guvernează aplicarea legii penale în timp sunt menite să dea soluții problemelor de interacțiune a timpului cu faptele infracționale, adică să determine legea penală aplicabilă. Aici mai este de semnalat un aspect formulat în doctrina franceză. Deoarece viața socială este legată de zi, viața juridică are, din punct de vedere al timpului, criteriile ei. Dreptul este diurn și noaptea nu constituie pentru el decât un vid în care nu se pot face acte de procedură.

În domeniul dreptului executional penal, curgerea timpului, corelată cu îndeplinirea anumitor condiții, duce la încetarea efectelor condamnării prin **reabilitare**.

Se știe de la teoria dreptului ca relativitatea în timp a dreptului este una din trăsăturile caracteristice acestuia. Timpul reprezintă un factor de evoluție și de stabilitate, de continuitate a dreptului, în general.

O condiție de validitate a actelor procesuale și procedurale o reprezintă perioada de timp în care acestea trebuie efectuate. Fixarea termenelor în dreptul procesual are ca scop - pe de o parte - să limiteze în timp măsurile procesuale, iar - pe de altă parte - să evite tergiversarea procesului penal/civil.

Rapiditatea procesuală nu constituie un scop în sine, care - printr-o hipertrofie a celerității duse până la limitele grabei greșit înțelese - să se repercuteze negativ asupra calității actelor și activităților efectuate.

Operativitatea, ca principiu al procesului penal/civil, presupune o simplificare a activității procesuale, precum și o eficiență a acestei activități.

Eficiența constituie un indicator în care calitatea nu este privită în sine, ci corelată cu efortul depus pentru obținerea unui anumit nivel cantitativ și calitativ.

Cea mai importantă instituție de drept procesual care promovează rapiditatea activității juridice este termenul. Instituția termenului fixează durata îndeplinirii actelor procedurale. Intervalul de timp trebuie astfel fixat, încât procesul să păstreze un ritm accelerat, fără să se împiedice aflarea adevărului sau realizarea drepturilor părților.

Trecerea timpului nu produce numai efecte extinctive. Ea poate produce, uneori, și efecte achizitive. Astfel, drepturile reale imobiliare pot fi dobândite prin uzucapiune. Acest mod de dobândire mai este numit și *prescripție achizitivă*, pentru a preciza astfel că, în opoziție cu prescripția extincitivă, la uzucapiune - trecerea timpului are ca rezultat dobândirea unui drept.

Iata un alt efect juridic al trecerii timpului pe care îl vom analiza în următorul capitol al lucrării noastre. Considerăm ca uzucapiunea reprezintă și o sancțiune indirectă îndreptată împotriva fostului proprietar al imobilului, care - dând dovadă de neglijență - l-a lăsat timp îndelungat în posesia altei persoane, permițându-i, prin pasivitatea sa, să se comporte public ca proprietar sau titular al altui drept real.

Rațiunea uzucapiunii rezidă, în primul rând, în aceea că în majoritatea cazurilor posesia corespunde dreptului de proprietate; dar dovada proprietății fiind greu de facut, uzucapiunea suplinește această dificultate de probă. În al doilea rând, uzucapiunea conduce la clarificarea unor situații juridice; ea transformă o aparență îndelungată de proprietate într-un raport juridic de proprietate cert. În al treilea rând, ea constituie și o sancțiune împotriva proprietarului care, dând dovadă de pasivitate, a neglijat bunul o perioadă îndelungată în posesia altei persoane.

Dobândirea proprietății sau a altui drept real - prin posedarea neîntreruptă a lucrului în tot timpul fixat de lege, definește instituția prescripției

achizitive. Curgerea timpului, ca idee, privește faptul posesiei - condiție esențială pentru procesul dobândirii dreptului de proprietate asupra unui imobil.

Certitudinea raporturilor juridice face necesar să se recunoască efectele juridice unei aparențe îndelungate de proprietate, cum este cazul posesiei prelungite în timp.

Rolul uzucapiunii este important în dreptul nostru, spre deosebire de alte legislații, cum ar fi cea germană, unde transcrierea strămutărilor imobiliare nu dă validitate titlului, adică nu este atributivă de proprietate, astfel încât nu îl pune pe achizitor la adăpostul unor revendicări neașteptate. În dreptul nostru, singură posesia îndelungată pune pe achizitor la adăpostul oricărei contestații și asigură validitatea deplină a dreptului său de proprietate. Uzucapiunea este, neîndoielnic, unul dintre cele mai importante moduri de dobândire a drepturilor reale.

Funcția juridică a prescripției achizitive constă în aceea ca oferă posibilitatea probei dreptului de proprietate, atunci când se face dovata posesiei în persoana posesorului și a autorilor lui pe durata de timp prevăzută de lege. O dată aceasta dovadă infaptuită, dreptul proprietarului este stabilit în mod absolut.

Cu toate acestea, cazurile de aplicare a uzucapiunii se restrang, ea pierzându-și inevitabil din importanța, ca urmare a faptului ca – prin introducerea unor sisteme de publicitate imobiliară modern – mijloacele de probă a drepturilor reale se perfectionează.

Organizarea publicității imobiliare sub forma cărților funciare după principiul înscrierii, potrivit căruia asemenea drepturi nu ar putea fi dobândite decât prin efectul și din momentul înscrierii în cartea funciară, a impus un mod cu totul diferit pentru reglementarea uzucapiunii.

Pornind de la cele două trăsături esențiale ale sistemului de publicitate materială, aceea că drepturile reale asupra imobilelor nu pot exista fără înscrierea în cartea funciară și, respectiv, cea după care cuprinsul cărții funciare

se consideră a fi exact, se ajunge la concluzia potrivit căreia nu se poate dobândi un drept real împotriva titularului care a fost înscris în cartea funciară.

Uzucapiunea în regimul cărților funciare ridică, după cum am văzut pe parcursul acestui capitol, problema delicată a succesiunii în timp a mai multor legi; astfel, pentru Transilvania prin Legea nr.389/1943 pentru aplicarea Codului Civil în provinciile de peste Carpați au fost scoase din vigoare Codul Civil austriac și legile maghiare; apoi Legea nr.241/1947 când a fost pusă în aplicare Legea nr.115/1938 pentru unificarea dispozițiilor privitoare la cărțile funciare și când au fost scoase din vigoare reglementările locale.

Efectul creator al posesiei în regimul de carte funciară se manifestă în mod evident atunci când se pune problema uzucapiunii prin cartea funciară.

În legătura cu rolul timpului, se reține în doctrina ca, psihologic, timpul constituie uneori un factor pacificator, de linistire, de domolire, iar, alteori, un factor perturbator.

Din punct de vedere tehnic, timpul este factor de creare, de conservare sau de distrugere.

Timpul constituie cadrul pentru schimbări, dar el singur nu se schimbă, de unde - toate fenomenele pot dispărea, timpul însuși nu poate fi înlăturat. Timpul reprezintă un factor de evoluție și de stabilitate, de continuitate a Dreptului în general.

Cât privește strategiile juridice ale timpului, dreptul poate concepe și utiliza timpul ca pe o frână sau ca pe un factor de accelerare a evoluției sociale și a vieții juridice. Depinde de situația concretă a fiecărui sistem juridic, dacă este cazul să adopte o strategie dinamică sau una statică.

Timpul este o reprezentare necesară care se află la baza tuturor intuițiilor. Cu privire la fenomene, în genere, timpul însuși nu poate fi suprimat, deși se poate face abstracție de fenomene în timp. Timpul este, deci, dat a priori. Numai în timp este posibilă întreaga realitate a fenomenelor. Acestea pot dispărea în

întregime, timpul însuși (ca o condiție generală a posibilității lor), nu poate fi suprimat.

“Clipa este sfarsitul și începutul timpului, dar nu al aceluiași timp, ci sfarsitul timpului care a trecut și începutul timpului viitor”(Aristotel). Timpul - durata există ca o curgere de sine-stătătoare, deci are o existență în sine, ca o entitate.

Penultimul capitol al lucrării de față abordează interacțiunea timpului cu termenele procesuale (civile și penale), detaliind pe de o parte – aplicarea normelor de procedura în timp, și, pe de altă parte – vizează rolul și locul pe care îl detine timpul în cadrul normelor procedurale și cum se reflectă el în cadrul acestor norme.

Procesul civil, ca activitate de jurisdicție ce contribuie la realizarea dreptului este esențialmente suspus influenței curgerii timpului. În acest sens, timpul trebuie privit nu numai ca interval în interiorul căruia trebuie acționat pe plan procesual sau, din contră, este oprită îndeplinirea unor acte de procedură, dar și ca o succesiune de moment, care pot constitui tot atâtea puncte de referință.

O condiție de valabilitate a actelor procesuale și procedurale o reprezintă perioada de timp în care acestea trebuie efectuate. Fixarea termenelor în dreptul procesual are ca scop pe de o parte – să limiteze în timp măsurile procesuale, iar pe de alta parte - evitarea tergiversării proceselor penale.

Iată cât de importantă este curgerea timpului pentru Drept, motiv care ne determina să afirmăm ca este suficient de motivată dorința noastră de a ne opri și a analiza în amănunt, în lucrarea pe care am elaborat-o, problematica aceasta, aducând și o viziune personală asupra aspectelor controversate care au existat de-a lungul timpului.

Timpul juridic îndeplinește funcția de constantă universală, bucurându-se de incidența generală în întreg domeniul dreptului, aspect abordat în capitolul final al lucrării pe care ne-am propus să o elaborăm.

În fine în cel de-al cincilea titlu, sau *Concluziile*, am înmănușat ideile de bază și de interes ale lucrării, exprimarea părerilor personale.

Lucrarea mai cuprinde de asemenea o listă bibliografică amplă, atât literatură de specialitate românească, fiind prezenți cele mai notorii doctrinari ai dreptului, și de asemenea literatură străină, cu preponderență franceză. Am uzitat acte normative în vigoare, naționale și internaționale, de asemenea am consultat și pagini în format electronic.

Lucrarea cuprinde 158 repere bibliografice.